

kmečko poljsko dušo še vso moč. Socijalna beda, stradanje in pomanjkanje med kmečkimi kočarji je zlasti spomladi strašno. Število kmečkih beračev je naravnost ogromno. Življenje po vaseh je neprestano trpljenje, ki ga povečujejo še besni razpori med sosedi in ostudno zmerjanje, psovanje in celo pretepanje med sosedami. Vsega pa sta kriva strastni alkoholizem in najpopolnejši analfabetizem. Žganje in arak pijejo poljski kmetje pri vsaki priliki, pri botrinjah, na svatbah in po pogrebni pojedinah, v veselju in žalosti, pijo ga moški in ženske pa tudi otroci. Žganje je po Reymontu edina pijača, ki jo razen vode pozna poljski kmet, in ljubi ga strastno ter se ž njim ubija. Pisati ne zna v veliki vasi poleg občinskega pisarja, župana in župnika skoraj nihče; celo najboljši kmetje in najboljše kmetice na velikih posestvih so analfabetje. Čitati zna redkokdo, a le tiskano, pismo pa prenašajo od hiše do hiše, predno iztaknejo koga, ki z muko prečrkuje. Cela okrožja so brez šol. Otroke uče pozimi par tednov pisati in čitati potujoči berači; toda le nekateri imajo veselje za učenje in le redki so starši, ki silijo svojo deco v tako šolo. Prave šole in strokovno izobraženega učitelja kmetje sploh ne marajo, ker bi se jim s tem zvišali davki in doklade. Kjer pa naj bi se šola ustanovila, zahteva vlada, da mora biti ruska. Poljski kmetje se seveda bunijo proti ruski šoli, toda vlada jih z orožniki prisili, da glasujejo vsaj nekateri zanje, ruski načelnik pa veliko manjšino oddanih glasov goljufno izpremeni v znatno večino. Reymont je opisal tako kmečko zborovanje za ustanovitev ruske šole prav klasično. Tajni podpihovalci pač netijo upor, a upornost brez izobrazbe in poznanja zakonov ostaja brez uspeha. Toda poljski kmet je sila marljiv in delaven kakor mravlja; svojo zemljo ljubi in za krivico, ki mu jo hoče prizadeti poljski šlahčič na občinskem gozdu, se dvignejo cele vasi ter naskočijo grajščinske posle s sekirami, vilami in kosami. Krvava bitka za tak gozd je biser v Reymontovem romanu. Komunistično demokratični nazori vladajo v poljski vasi; skupnost vaščanov v obrambi pravic in zavračanju krivic je ohranjena še doslej vzlic prevladujočemu egoizmu pri posameznikih. Poljski kmetje so zvesti starim poljskim narodnim šegam in običajem, narodni noši in pesmi, narodnim plesom in praznikom. Potujčiti in raznaroditi jih ne more nobeno nasilje. Ruska vlada je poljskega kmeta zanemarila v vseh ozirih; toda poljski kmet se je znal ohraniti zdravega, krepkega, narodno neuklonjivega, ostal je zvesto vdan sporočilom svojih pradedov ter se oklepa proti vsem spletkam in tiranijam sovražnih vlad svoje materinščine ter je ostal preko vseh krvavih vojskâ in nesreč velik, hraber in nepremagljiv.

Fr. Govekar.

Iso Velikanović, Srijemske priče. Izdalo „Društvo hrvatskih književnika“. („Savremeni hrvatski pisci“, 34. knjiga). Zagreb, 1915. 80. 157 str. Cena 2 K.

Z zaupanjem, ki si ga je pisatelj pri meni pridobil s svojim šaljivim epom „Otmica“, sem vzel knjigo v roke. In nisem se varal v svoji veri, zakaj tudi ta knjiga je vredna svojih prednic. V njej je zbranih 13 črtic. Na lahkih valčkih nekake idilske humoristike se zibljejo Velikanovičevi brbljavi strici, klepetavi penzionisti, vsevedoči zgovorni mlinski gostje, navidezni možje, ženske s svojo logiko, gramatiko in kuhinjo, sremski veliki grešniki in njih še večji tožitelji, ošvrknjeni pisatelji in njih kritiki, junaki jugoslovanskih sreč in nesreč, cirilice in latinice, sremskega jezika in tujščine. Najbolj sremska in ob enem najboljše je zadnja črtica „Odkritje Srijema“, najboljša pa „Čičo Firducija“; ponesrečena ni nobena.

Dr. Fr. Ilešič.